

10 miljard voor Drenthe

EXPEDITIE NAAR ENERGIENEUTRAAL WONEN

in Drenthe

10 miljard voor Drenthe

EXPEDITIE NAAR ENERGIENEUTRAAL WONEN

in Drenthe

VOORWOORD

In het Collegeakkoord 2015-2019 is een Actieplan Energieneutraal Wonen als één van de collegeprioriteiten benoemd. Ambitie van dit college is om samen met de relevante partijen binnen Drenthe te komen tot een breed gedragen actieplan waarmee een versnelling wordt aangebracht in het energieneutraal maken van de Drentse woningvoorraad. In de afgelopen periode is daarvoor veel informatie verzameld bij gemeenten, woningcorporaties, ondernemers, kennisinstellingen en inwoners(-collectieven) uit Drenthe. Die gesprekken hebben – aangevuld met gesprekken met onze Statenleden en informatie/kennis van buiten onze mooie provincie – een helder beeld opgeleverd van de mogelijkheden om de Drentse woningvoorraad in de komende 25 jaar energieneutraal te maken.

Het college wil met dit actieplan tegelijkertijd een economische impuls geven aan Drenthe en de werkloosheid én energiearmoede terugdringen. Dat kan met toekomstbestendige en duurzame banen en vernieuwend ondernemerschap. Het Actieplan Energieneutraal Wonen is geen droge opsomming van projecten, maar meer een gezamenlijke reis. Om die reden hebben we het actieplan omgevormd tot een “expeditie naar energieneutraal wonen in Drenthe”, waarbij we actief willen bouwen aan banen. Bekend is dat investeringen in energiebesparende maatregelen en duurzame energieopwekking substantiële werkgelegenheids- effecten hebben voor de bouw- en installatiesector.

Deze expeditie is de aanzet tot een voor de zomer van 2016 te sluiten Drentse deal met belanghebbenden. Een deal waarin de afspraken over ieders bijdrage aan de Drentse ambitie helder is geformuleerd. Een deal waarin de vraag en het aanbod bij elkaar worden gebracht. Een deal waarin we in samenwerking de eerste stap zetten op weg naar energieneutraal wonen in Drenthe. Ik durf de ambitie uit te spreken, dat we niet tot 2050 nodig hebben om dit te realiseren, maar dat juist door elkaar in de regio op te zoeken, we het tempo kunnen versnellen. Wonen zónder energierekening moet in 2040 voor alle bewoners in Drenthe een feit zijn!

Tjisse Stelpstra, gedeputeerde Energie

10 MILJARD VOOR DRENTHE

Wij komen in actie. In actie tegen de energierekening. Ondanks de vele inspanningen betalen bewoners namelijk nog altijd fors voor hun energie. Gemiddeld € 150 per maand. In de meeste gevallen verstoken bewoners ook nog eens aardgas of grijze stroom. Dat kan en moet anders. Daarom introduceren wij "10 miljard voor Drenthe, expeditie naar energieneutraal wonen in Drenthe", waarbij de komende jaren de focus ligt op acties die zijn gericht op een lagere energierekening voor iedere Drent!

Als we niets doen, dan geven alle huishoudens in Drenthe tot 2040 samen bijna **10 miljard euro (!)** uit aan fossiele energie. Dat geld verdwijnt in de meeste gevallen uit Drenthe, naar de grote energiebedrijven en nu voor een groot deel naar fossiele energiebronnen. Met deze expeditie gaan we dat geld omkeren en inzetten in Drenthe. Inzetten op de verlaging van woonlasten voor bewoners en inzetten ten behoeve van duurzame investeringen in woningen. Daarmee bereiken we naast de klimaat- doelstellingen in het woondomein, dat de werkgelegenheid een enorme stimulans krijgt. Bovendien worden woningen in Drenthe toekomstbestendiger en daardoor ook meer waard.

Wij vinden dat voor **iedereen** die in Drenthe woont het mogelijk moet zijn om te investeren in energiebesparing en opwekken van duurzame energie op zijn of haar eigen tempo. Deze expeditie breekt daar een lans voor. Niet sturen op het verbeteren van energielabels, maar op het structureel verlagen van ieders energierekening.

Ons doel: in 2040 is iedereen die in Drenthe woont voor zijn/haar woongenot niet meer afhankelijkheid van fossiele energiebronnen, zoals aardgas, kolen en olie. In 2040 wonen we in Drenthe energieneutraal en zijn we zelfvoorzienend op energiegebied.

TEAMWORK

Coming together is a beginning
keeping together is progress;
working together is success.
- Henry Ford -

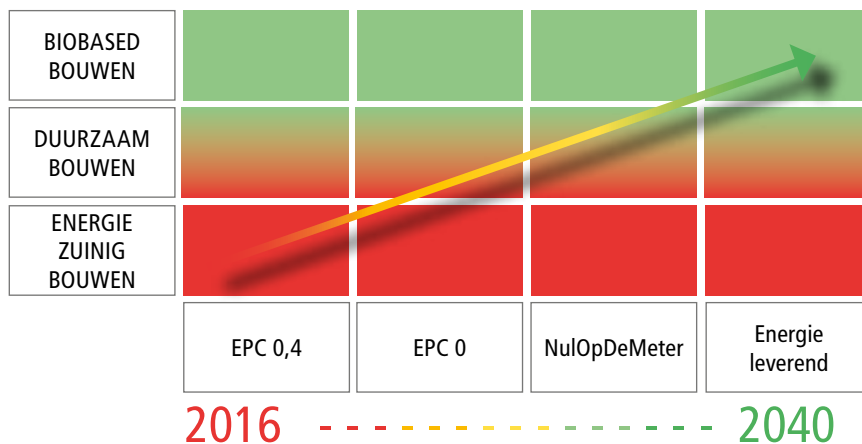
Met onze partners, zoals gemeenten, woningcorporaties, particuliere vertegenwoordigers, milieuorganisaties, marktpartijen, kennisinstellingen en de vereniging Stroomversnelling, starten we daarom nog dit jaar de *Expeditie naar Energieneutraal Wonen in Drenthe*.

We zetten er op in om zo veel mogelijk Drentse partners mee te nemen op onze expeditie, maar laten onze stappen voorwaarts niet afremmen door partijen die (nog) niet willen aansluiten.

Samenwerking op regionaal niveau zorgt voor versnelling en ontzorging. We stimuleren onze

partners om te durven én te doen. Daarnaast maken we het simpel voor bewoners door inzicht te geven, een aantrekkelijk aanbod te regelen en iedereen een toegankelijke financiering te bieden.

In de *Expeditie naar Energieneutraal Wonen in Drenthe* gaan we meteen – dus in 2016 – aan de slag, maken we met een goede uitrusting concrete stappen, helpen we elkaar op weg naar de top, zullen we de nodige ontberingen overwinnen en ook nieuwe paden gaan ontdekken. Met steeds ons helder doel voor ogen: **het wonen zónder energierekening in 2040.**

DE EXPEDITIE

Een expeditie is een ontdekkings- of onderzoeksreis. Een avontuur dat we met elkaar durven aan te gaan en waarin we lef tonen om nieuwe dingen te ontdekken. Het is de route van 'bewust worden' naar 'bewust doen'. De 'Expeditie naar Energieneutraal Wonen in Drenthe' is geen onderlinge wedstrijd, want ieder mag in zijn eigen tempo op weg naar het einddoel gaan. Vanuit eigen ervaring, kennis, tempo en ambitiewerken in de regio met elkaar en soms naast elkaar om de expeditie te kunnen volbrengen. We maken gebruik van de ervaringen van de teams die sneller gaan om zo ook zélf als team(lid) de top te bereiken. Onze top is energieneutraal wonen in Drenthe in 2040, waarbij de huidige energierekening geschiedenis is.

HET BASISKAMP

Het basiskamp zorgt voor de juiste uitrusting om de expeditie te starten. We stellen teams samen die elkaar op inhoud en kennis versterken. De samenstelling van de teams hangt af van bereidheid tot deelname. We starten met zo veel mogelijk partners. Op wie (nog) niet mee wil doen, wordt niet gewacht. Iedereen is welkom om later aan te sluiten. Daarnaast zorgen we voor de onderlinge samenwerking van teams. Rond de zomer van 2016 is het basiskamp gereed en staan we startklaar bij het beginpunt van onze expeditie. Klaar om aan de slag te gaan!

Om zeker te stellen dat de teams in goede conditie en voorzien van de juiste uitrusting van start gaan, organiseren we voorbereidende bijeenkomsten. Uiteindelijk onderstreept iedere deelnemer er 'startklaar' voor te zijn met het ondertekenen van de spelregels en afspraken voor de expeditie: de deal **10 miljard voor Drenthe**.

VERSNELLINGSTEAM VERHUURDERS

Het team 'Verhuurders' bestaat in ieder geval uit de 8 woningcorporaties in Drenthe. Zij zijn ervaren, redelijk tot goed uitgerust en weten meestal zelf de weg. Wij zorgen dat ze

makkelijker kunnen klimmen. De initiatieven en projecten die zij uitvoeren, dragen bij aan de weg naar energieneutraal wonen.

De aanpakken zijn verschillend, mede door het gedifferentieerde woningbezit, eigen beleid en lokale afspraken met gemeenten. Dat is prima, mits het past in de afgesproken gezamenlijke ambitie.

De vier doelen van het Energieconvenant Drenthe 2015 -2020

- Bewust omgaan met het gebruik van (schaarse) grondstoffen
- Energiekwaliteit van woningen in beeld brengen en verder verbeteren
- Verhogen van kennis en bewustwording bij bewoners
- Beheersbare woonlasten

Het ‘team Verhuurders’ werkt de afspraken tussen de corporaties en de provincie in het Energieconvenant 2015-2020 uit tot concrete acties.

We helpen dit team met het wegnemen van (wettelijke) obstakels en met het beschikbaar stellen van stimuleringsgeld. Zo helpen projectbijdragen in de aanloop- en innovatiekosten voor het creëren van ‘proeftuinen’ (innovaties in bouw en renovatie). Daarbij is kennisdeling noodzakelijk. Dat geeft versnelling, omdat problemen en oplossingen worden gedeeld. De leercurve zorgt vervolgens voor versnelling. Zien is doen en doen is geloven. We maken daarbij ook gebruik van het al bestaande noordelijke ‘Versnellingsteam Duurzaamheid Noordelijke Corporaties’ (VDNC).

Vanuit de provincie dragen we in ieder geval bij aan de volgende uitrusting:

1. Het maken van concrete afspraken: wie doet wat en wanneer

De afspraken in het energieconvenant 2015-2020 zijn nog algemeen van aard. Op basis hiervan en de doelstelling voor 2040 maken we nu concrete afspraken over acties, initiatieven en projecten tot en met 2020.

2. Een interactieve kaart van Drenthe met projecten en initiatieven

De kaart maakt zichtbaar wie, wat en waarmee bezig is. Het geeft een overzicht en zorgt door de zichtbaarheid van projecten. Hierdoor weten verhuurders en partijen die met hun samenwerken elkaar beter/sneller op inhoud te vinden. Niet alleen op het technische vlak, maar ook op het gebied van bewonerscommunicatie en -participatie.

3. Hulp bij het realiseren van proeftuinen

Proeftuinen dragen bij aan de route naar energieneutraal. Aanpakken kunnen verschillend zijn: óf in 2-3 stappen óf in één keer naar energieneutraal. Valideren van techniek staat voorop. Feitelijke ervaringen van tijdelijke bewoners (proefwonen) moeten uiteindelijk de doorslag geven.

4. Stimuleringsgeld voor aanloop- en innovatiekosten

Verhuurders kunnen voor projecten subsidie ontvangen voor ontwikkel- en innovatiekosten. Belangrijke voorwaarde daarbij is dat in de project- aanvraag is geborgd dat de innovatie gedaan wordt met het oog op (grootschalige) uitrol. Oftewel: het MOET leiden tot opschaling.

5. Het wegnemen van wettelijke barrières

Bij al dan niet grootschalige renovatieprojecten moeten ter bescherming van bijvoorbeeld vleermuizen, mussen en gierzwaluwen regels die gesteld zijn vanuit de Flora- en Faunawet in acht worden genomen. Regels die vaak een vertragend effect hebben in het renovatieproces, ook al zijn daarbij vervangende (nest-) voorzieningen getroffen. Wij willen binnen de mogelijkheden die we als provincie hebben (per 1 juli zijn provincies uitvoerder van de Wet natuurbescherming) kijken naar oplossingen.

Het ‘team Verhuurders’ heeft het in zich om als ‘wegvoorbereiders’ te fungeren voor een ‘team Particulieren’. In sommige (herstructurerings) projecten is het creëren van samenwerking tussen deze teams een interessante en waardevolle optie. Beide teams moeten zich bewust zijn van hun sleutelrol in route naar energieneutraal wonen in Drenthe. Zij kunnen als opdrachtgevers daarbij alle hulp gebruiken!

VERNELLINGSTEAM PARTICULIEREN

Het is voor ons als overheid een stuk minder eenvoudig om individuele particulieren mee te nemen in deze expeditie. Wij willen daarom een goede infrastructuur bouwen en een goede uitrusting bieden voor de particuliere woningeigenaar. Uitgangspunten hiervoor zijn: informeren, faciliteren, overzicht scheppen, aantrekkelijk aanbod creëren en vooral het toegankelijk maken om echte stappen te zetten. Daar waar hulptroepen nodig zijn om particulieren te ontzorgen, gaan wij kijken op welke wijze ondersteuning geboden kan worden. Maar ook inhaken op andere aspecten dan energiebesparing, zoals verbetering van comfort, veiligheid en de behoefte om langer in eigen huis te blijven wonen. Elke stap die wordt gezet draagt bij aan de route naar een energieneutrale woonomgeving.

Met dit versnellingssteam beginnen we vanuit het bestaande Energieloket. Het Drents Energieloket heeft een goede basis in de particuliere sector opgebouwd om deze te versnellen en verder uit te bouwen tot meer dan alleen een loket. Bewustwording is stap één en voegen daar met de markt een aantrekkelijk aanbod aan toe. Een aanbod om woningen te verbeteren en inzicht in de financiering om de verbeteringen te bekostigen. Die financiering kan worden betaald met een deel van de besparing op de energierekening.

Actieve combinaties worden gemaakt met het Drentse MKB en de verschillende lokale energie coöperaties of andere burgerinitiatieven.

We maken een zichtbare en vindbare menukaart, of eigenlijk een reisgids: een stappenplan naar energieneutraal wonen. We geven daarbij particuliere woningeigenaren een goede uitrusting. We kiezen voor een simpele benadering. De bewoner moet met een paar klikken op de knop weten wat hij/zij kan verbeteren aan de woning, welke oplossingen door marktpartijen worden geboden, wat de verschillende opties kosten en wat het voor hem/haar oplevert. Want de energierekening moet structureel en substantieel omlaag!

Vanuit de provincie dragen we in ieder geval bij aan de volgende uitrusting:

1. De reisgids naar energieneutraal wonen

Met deze reisgids heeft de Drentse woningeigenaar een overzicht van de mogelijkheden en een stappenplan om het gewenste te bereiken. Op basis hiervan kan hij/zij keuzes maken in techniek, gedrag en qua financiën om in stappen of ineens de energierekening te verlagen. In de kaart zijn verbindingen opgenomen met andere teams en bestaande initiatieven zoals het Drents Energieloket en de Drentse Energieatlas.

2. We faciliteren een nieuwe fase van het Drents Energieloket

Vooralsnog is het Drents Energieloket beschikbaar tot 2017. De Drentse gemeenten, Bouwend Nederland Noord, Uneto-VNI-Noord bereiden samen met de NMFD het vervolg van het Drents Energieloket voor.

Het Drents Energieloket wil huiseigenaren van Drenthe van goed onafhankelijk advies voorzien om energie te gaan besparen of om duurzame energie te gaan opwekken in hun woning.

Ook de provincie faciliteert een 'Drents Energieloket 2.0', waarin we doorschakelen naar een uitgebreidere aanpak waarbij de mogelijkheid wordt geboden om meer partijen te laten aanhaken bij de expeditie.

3. Een zeer aantrekkelijke lening tegen maximaal 1,5% rente

Landelijk zijn (en komen) anno 2016 subsidie-regelingen en leningen beschikbaar die het voor de leden van het team particulieren financieel aantrekkelijker maken om tot investeren over te gaan. Wij willen in overleg met het Rijk de regelingen én beter onder het voetlicht brengen én nog aantrekkelijker maken. Bijvoorbeeld door verlaging van de rentetarieven in onze provincie.

4. Een alliantie van betrokken en betrouwbare marktpartijen

Steeds meer bouw- en installatiebedrijven in Noord-Nederland en ook in Drenthe weten hoe je een woning energieneutraal nieuw kunt bouwen of ineens of in stappen tot energieneutraal kunt renoveren.

Wie deze partijen zijn, of ze betrouwbaar zijn, een betaalbaar aanbod kunnen doen en garanties

bieden is wat het 'team Particulieren' graag wil weten. Wij helpen dit team daar bij.

5. Stimuleringsgeld voor specifieke doelgroepen

Niet alle individuele particulieren kunnen aanspraak maken op subsidie of (hypothecaire) leningen, maar wat te doen als ze wel een hoge energierekening hebben? Wij zoeken samen met gemeenten en 'financiële expeditieleiders' naar oplossingen voor die specifieke groepen in de Drentse samenleving.

Om het 'team Particulieren' meer meters te laten maken, maken we een menukaart c.q. een 'Reisgids' op basis waarvan woningeigenaren via helder beschreven stappen hun investeringsbeslissingen kunnen nemen. De focus zal daarbij liggen op het inzichtelijk maken van de vele financieringsmogelijkheden van de uit te voeren investeringen, oftewel een overzicht 'Financieel Instrumentarium Energetisch Renoveren in Drenthe' (FIER Drenthe).

Het 'team Particulieren' onderhoudt veel contacten met andere partijen. Dat zijn bijvoorbeeld installatiebedrijven, verzekeraars, banken, makelaars en de gemeente (bouwvergunning, Energieloket).

Organisaties die allemaal in beeld komen op het moment dat een huis is gekocht (4.500 in 2015). Een natuurlijk moment om te investeren in woningverbetering, ook in energetische zin. Behalve met deze partijen hebben particulieren ook contacten met sportverenigingen, scholen en andere maatschappelijke instellingen. Enerzijds kunnen die partijen je als particuliere woningeigenaar helpen en anderzijds kunnen ze zorgen voor het verenigen van mensen, het creëren van collectieven. Soms ontstaan wijk- en buurtinitiatieven (met of zonder rechtsvorm) waar groepen gezamenlijk met energiebesparing en/of duurzame energieopwekking bezig zijn.

Nederland telde in 2015 op het gebied van energie ongeveer 220 burgercollectieven energiecoöperaties, waarvan 16 in Drenthe. In deze energiecoöperaties werken 35 tot 40 duizend burgers (leden) samen aan lokale productie, besparing, collectieve inkoop van zonnepanelen en energie, soms in combinatie met glasvezel, zorg, elektrisch vervoer en voedsel. Daarnaast zijn er nog vele informele burgerinitiatieven die actief zijn met energiebesparing en/of duurzame energieopwekking in buurten en wijken.

Lokale Energie Monitor 2015, HIER opgewekt (januari 2016)

Collectieven kunnen ook uitgroeien tot een energiecoöperatie gericht op zowel duurzame opwekking als energiebesparing. Wij willen collectieven graag ondersteuning bieden, want het vereist organisatietalent/-kracht en doorzettingsvermogen om allerlei activiteiten en bijvoorbeeld gezamenlijke inkoop te organiseren. Via het 'Servicepunt Energie Lokaal Drenthe' van de Natuur- en Milieufederatie Drenthe maken we de ondersteuning van deze burgerinitiatieven (blijvend) mogelijk.

VERNELLINGSTEAM MARKT

Waar vraag ontstaat, is aanbod nodig. We gaan niet alleen versnelling maken door de vraag te stimuleren, maar ook door het aanbod veel beter en op maat te maken. 'Duurzaam bouwen' is voor veel marktpartijen belangrijk, maar wie kan de klant écht verder helpen? We gaan daarom in gesprek met marktpartijen die ons doel en subdoelen kunnen helpen bereiken met innovatie en goed aanbod.

Partijen die de bereidheid hebben de deal te ondertekenen, zich concreet willen verbinden aan de opgave en willen helpen om nieuwe dingen te ontdekken. Zij maken het de versnellingsteams 'Verhuurders' en 'Particulieren' zo makkelijk mogelijk. Het liefst door (delen van) de energierekening weg te nemen in ruil voor een integraal, prestatiegericht energiebesparend of –leverend productaanbod. Een aanbod waarbij de leden van de teams 'Verhuurders' en 'Particulieren' er voor kunnen kiezen om in twee of drie stappen of ineens de energierekening te verlagen respectievelijk op 'Nul' te krijgen.

Ook hier maken we gebruik van de bestaande initiatieven. Zo is er de vereniging 'SLIM wonen met energie', waarin marktpartijen actief bezig zijn met het creëren van aantrekkelijk aanbod. En het

initiatief van de 'Veensprong', waarin enkele corporaties met marktpartijen werken aan een aantal concrete cases in de Drentse Veenkoloniën. Cases die ook prima in andere delen van onze provincie tot wasdom kunnen komen. En natuurlijk initiatieven van brancheverenigingen, zoals Bouwend Nederland Noord, Uneto/VNI en NVM.

Becijferd is dat per 1 miljoen aan investeringen in energie-efficiëntieverbeteringen van woningen het gemiddeld 17 banen oplevert. (bron: Bouwen en Banen, SEO-rapport nr. 2012-91).

Vanuit de provincie dragen we in ieder geval bij aan de volgende uitrusting:

1. Betrokken deelname van lokale, regionale en indien toevoegend nationale marktpartijen en brancheverenigingen aan de Drentse deal.

In de Drentse deal zorgen we niet alleen voor het creëren van de vraag, maar zorgen we ook voor een concrete koppeling aan de aanbodzijde. Marktpartijen dienen zich te verbinden aan bepaalde opgaven en het concreet oplossen van problemen aan de vraagzijde.

2. Stimuleringsgeld voor concrete innovaties.

We stellen geld beschikbaar voor innovatieplannen, waaraan een concrete afspraak over de opschaalbaarheid van het te ontwikkelen product of concept gekoppeld is.

3. We creëren leencapaciteit voor aanbodontwikkeling.

Bij het ontwikkelen van aanbod hebben marktpartijen te maken met onderzoeks-,

ontwikkeling- en aanloopkosten. We stellen leningen ter beschikking om deze kosten op een interessante manier te financieren.

4. We zorgen ook voor het aanhaken van financiële marktpartijen.

De leencapaciteit van de provincie proberen we te vergoten door financiële instellingen te laten aanhaken in een interessante financieringsconstructie.

Het versnellingsteam ‘Markt’ gedraagt zich als de meest luidruchtige partij binnen de expeditie. Zij willen namelijk graag gezien en gehoord worden en hebben de beschikking over producten en diensten die de teams ‘Verhuurders’ en ‘Particulieren’ nodig hebben. Om die reden is het team ‘Markt’ ook onmisbaar. Zij hebben de tools om de expeditie te kunnen versnellen. Essentiële voorwaarde daarbij is, dat de andere teams van de expeditie er wel mee moeten kunnen werken. Daarbij willen we graag bijdragen met het inbrengen van kennis en expertise.

“We naderen het punt dat hernieuwbare energie goedkoper wordt dan energie van fossiele brandstoffen. Dit is de grootste zakelijke kans in de geschiedenis van de wereld”.

Al Gore, TED Talk, februari 2016

VERSNELLINGSTEAM KENNISDRAGERS

Kennis- en leertrajecten zijn nodig om de juiste ontwikkeling te stimuleren en te ondersteunen. Dat geldt voor alle teams. Leden van die teams organiseren dergelijke kennis- en leertrajecten meestal zelf. Een goed voorbeeld is het noordelijk Versnellingsteam Duurzaamheid Noordelijke Corporaties. Binnen het 'team Verhuurders' bevinden zich enkele kennisdragers, waarmee andere teamleden hun voordeel kunnen halen. Ook binnen het 'team Particulieren' zijn leden die -op verschillende moeilijkheidsniveaus- ervaring hebben met de stappen, groot en klein, naar een lagere energierekening.

De opgedane kennis en ervaring overdragen naar de directe woonomgeving (buren, straat, wijkgenoten) is voor particuliere woningeigenaren echter (nog) geen vanzelfsprekendheid.

Daarnaast is het meer dan de moeite waard om vanuit kennisinstellingen verse kennis en ideeën van een jonge generatie over te brengen in het woondomein. Het doel is om hiermee de andere teams te helpen, zodat zij de top -energieneutraal wonen in Drenthe- op een doordachte manier kunnen bereiken.

Voorbeeld vanuit een andere sector
Een voorbeeld is de aanwezigheid van de luchtvaartsector met Fokker in Hoogeveen. Zij moeten voldoen aan hoge prestatie-eisen, scherpe prijsstel-

lingen en uitstekende kwaliteit. Deze kennis kan zeer waardevol zijn voor de goede ontwikkeling van partijen binnen het woondomein.

Met frisse kennis uit het onderwijs op zowel middelbaar, hoger en academisch niveau willen we alle teams helpen om de noodzakelijke ontwikkeling naar goede, aantrekkelijke en klantgerichte oplossingen aantrekkelijker te maken. Vanuit andere sectoren willen we kennis laten overdragen op het woon- en bouwdoel. We denken dat dat kan helpen om tot nieuwe en verbeterde inzichten te komen, omdat binnen andere sectoren soms al wel een

bepaalde top is bereikt. Hoe hebben zij dat gedaan? Wat kunnen we daarvan leren? Welke bijdrage kunnen zij aan het woondomein leveren? Binnen het landelijke netwerk Stroomversnelling (en ook in de noordelijke regio) is veel kennis aanwezig en zitten personen en werkgroepen die we in de expeditie willen benutten. Met deze kennis en expertise kunnen we in Drenthe sneller schakelen: belemmeringen die wij hier signaleren, zijn elders vast ook al eens gesignaleerd en hebben al tot oplossingen geleid. Daarnaast is soms nationale kracht nodig om zaken te regelen die het lokale en regionale niveau overstijgen. We sluiten daarom aan bij de vereniging Stroomversnelling.

Vanuit de provincie dragen we voor het team kennisdragers in ieder geval bij aan de volgende uitrusting:

1. Betrokken deelname van kennisinstellingen aan de deal.

We zorgen ervoor dat kennis- en onderwijsinstellingen uit de regio zijn aangehaakt bij de deal en hun bijdrage op diverse niveaus leveren.

2. Kennisdragers binnen de teams 'Verhuurders' en 'Particulieren' ondersteuning bieden.

Daar waar mogelijk en waar er vraag naar is, bieden we financiële en/of organisatorische ondersteuning bij het activeren van kennisoverdracht.

3. We zorgen voor sector 'cross overs'.

Ontwikkelingen uit andere sectoren helpen in onze expeditie processen en producten te verbeteren. We stimuleren hierdoor actieve kennisoverdracht waarmee de doelen gefaciliteerd, beter en sneller bereikt worden. Ideaal brengen we zelfs 'cross over' samenwerkingen tot stand.

4. We sluiten aan bij de vereniging Stroomversnelling.

Met een aantal andere partners worden we actief lid van de vereniging, zodat de landelijke ontwikkeling lokaal kunnen benutten en andersom.

BREDE AANPAK

Voor de brede aanpak in Drenthe faciliteert de provincie de verbinding tussen bestaande initiatieven, zoals het Drents Energieloket, Drenthe In Transitie en het Energieconvenant met de woningcorporaties en nieuwe initiatieven die de komende jaren opkomen. We faciliteren dit heel concreet door leiding te nemen in de expeditie.

De provincie staat voor de invulling van de randvoorwaarden en zorgt voor:

- Het maken en bewaken van de afspraken die met alle partijen zijn gemaakt, vastgelegd in een Drentse deal;
 - Een goede organisatie van de regionale samenwerking en het faciliteren van lokale opgaven binnen die samenwerking;
 - Een uitrusting voor de verschillende teams waar ze tevreden over zijn en mee uit de voeten kunnen. De uitrusting bestaat uit een mix van financiële en communicatieve instrumenten en procesondersteuning op maat gemaakt voor ieder team;
 - Een dynamisch overzichtskaart van Drenthe met concrete initiatieven en projecten die bijdragen aan de doelen van deze expeditie;
 - Het maken en actueel houden van de ‘reisgids’ voor particuliere woningeigenaren.
- Communicatie gericht op het versneld bewust maken van marktpartijen (zien & pakken marktkansen), enerzijds gericht op business to business (B2B) communicatie, anderzijds gericht op business to consumer (B2C) en ook andersom (C2B);
 - De monitoring van resultaten als gevolg van de expeditie/deal, inclusief interne en externe communicatie daarover.

We stellen vanuit de provincie jaarlijks geld beschikbaar om deze randvoorwaarden te borgen.

In de brede aanpak kijken we ook naar ons zelf: hoe kunnen we samen met de 12 Drentse gemeenten het goede voorbeeld geven door overheidsgebouwen zichtbaar(der) te verduurzamen? Doe wat je zegt en laat zien wat je doet.

DE TUSSENKAMPEN

Om de 'Expeditie naar Energieneutraal Wonen in Drenthe' ook voor de kortere termijn direct effect te laten geven, werken we net als in een échte expeditie met tussenkampen van 5 jaar. Hier maken we de balans van de afgelopen jaren op, vragen we ons gezamenlijk af of we op de goede weg zijn en kijken we aan de hand van de actuele ontwikkeling naar de strategie en uitvoering voor de komende 5 jaar. Na het oppoetsen en revitaliseren van ieders uitrusting, het actualiseren van de spelregels en afspraken onderstrepen we met alle betrokken en eventuele nieuwe partijen opnieuw een Drentse deal.

Het doel van de tussenkampen is om terugkijkend naar de afgelopen vijf jaar te constateren, dat op elke energierekening in Drenthe gemiddeld maandelijks € 30 is bespaard (€ 1.800 / 5 jaar). Daarnaast maken we de balans op: hoe ver zijn we

gekomen, hoe gaan we verder en welke nieuwe middelen helpen ons naar de volgende stap. Via vier tussenkampen in 2020, 2025, 2030 en 2035 zorgen we dat de energierekening van alle bewoners in Drenthe in 2040 op nul staat!

NU - 2020

We gaan de route naar 2040 niet wetenschappelijk onderbouwen. Zouden we dat doen, dan kan dat alleen met de kennis van vandaag. We weten immers niet welke nieuwe (technologische) ontwikkelingen ons gaan helpen of juist gaan tegenwerken. Maar we gaan ook niet afwachten. We gebruiken de huidige kennis om de ‘eerste meters te maken’ en zien gaandeweg waar we met welke middelen moeten bijsturen. De uitrusting moet telkens up-to-date zijn!

In periodes van 5 jaar kunnen we dat beter overzien. Tijdens deze expeditie kijken we

daarom concreet vooruit in de aanpak tot en met 2020. De in het volgende hoofdstuk opgesomde acties dragen bij aan de eerste doelstelling van de expeditie: het bereiken van het tussenkamp ‘op een hoogte van 2020’.

2020 EN VERDER

Na 2020 blijft het doel helder, in vijf jaar minimaal € 1.800 op elke energierekening besparen. De concrete acties voor die jaren bepalen we later, op basis van de voortgang, de uitkomst van onze eigen proeftuinen en op basis van nieuwe ontwikkelingen.

WAT	WANNEER	WIE	RESULTAAT
Inzicht scheppen in wie, wat en waarmee bezig is in Drenthe op het gebied van het verbeteren van de energie-efficiëntie van woningen.	Gereed mei 2016	Expediteileider	Een dynamische overzichtskaart van Drenthe met concrete projecten en initiatieven.
Daadwerkelijke commitment ophalen van partijen. Daadwerkelijk 'meters maken'.	Gereed mei 2016 (ondertekening deal juni)	Expediteileider	Drentse Deal met handtekeningen van Drentse corporaties, gemeenten, marktpartijen en kennisinstellingen.
'Expeditie Energieneutraal Wonen Drenthe' zichtbaar en vindbaar maken.	Gereed mei 2016 (lancering juni)	Expediteileider	Een interactief platform over de 'Expeditie naar Energieneutraal Wonen in Drenthe'.
Communicatieplan business-to-business > doe mee!	Gereed mei 2016	Provincie Drenthe	Relevante partijen raken bekend met, betrokken bij en nieuwsgierig naar onze expeditie.
Communicatieplan voor bewoners > echte euro's besparen.	Gereed juni 2016	Provincie Drenthe i.s.m. ondertekenaars Drentse Deal	Bewoners raken bekend met de slimme oplossingen en mogelijkheden. Worden niet alleen bewust maar willen ook bewust doen.
Overzicht maken van stappen, mogelijkheden en (financiële) keuzes voor bewoners.	Gereed september 2016	Expediteileider	Reisgids naar € 30 p/m lagere energielasten voor bewoners incl. het perspectief: energieneutraal wonen in 2040
De eerste proeftuinen van woning-corporaties worden zichtbaar	Start september 2016	Provincie Drenthe met enkele woning-corporaties	Concrete, innoverende projecten die gemonitord worden, waar van geleerd wordt en opschaling kansrijk is.
Inrichten subsidieregeling voor het team 'Verhuurders' gericht op aanloop- en innovatie-kosten.	Gereed oktober 2016	Provincie Drenthe	Corporaties gaan innoveren en aanlooptijd van projecten wordt verkort met als doel om sneller en beter stappen vooruit te kunnen maken.
Opzetten Provinciaal Waarborgfonds.	Gereed oktober 2016	Provincie Drenthe	Waarborgfonds zorgt voor bereidheid risico-investeringen banken. Start: Nul-op-de-Meter-renovatie VvE Ellen in Asser wijk De Lariks.
Oplossingen zoeken Flora- en Faunawet (onderdeel POV Drenthe).	Gereed oktober 2016	Provincie Drenthe, Ver. Stroomversnelling	In de POV Drenthe is opgenomen, dat voor specifieke renovaties afwijkende afspraken mogelijk zijn.
Oplossingen zoeken voor specifieke doelgroepen binnen het team 'Particulieren'.	2016	Provincie Drenthe	Iedere particuliere woningeigenaar in Drenthe kan duurzaamheidsinvesteringen doen.
Inrichten Drentse duurzaamheidslening, aanvullend op regelingen van het Rijk.	Zomer 2016	Provincie Drenthe	Een aantrekkelijke laagrentende Drentse lening voor particuliere woningeigenaren.

WAT	WANNEER	WIE	RESULTAAT
Beschikbare leningen en subsidies, zowel van het Rijk als van Drenthe inzichtelijk en aantrekkelijk maken.	Zomer 2016	Provincie Drenthe, St. Drentse Energie Organisatie, SVn, Rijk	Drentse woningeigenaren maken optimaal gebruik van beschikbare regelingen.
Instandhouden en uitbreiden huidige Drents Energieloket.	2016 - 2017	Ondertekenaars samenwerkingsovereenkomst Drents Energieloket	Bestaand netwerk wordt in 2017 voortgezet en waar nodig versterkt. Begin 2017 wordt een 'Koersnotitie DEL 2018-2020' vastgesteld.
Kennis ophalen bij het team 'Kennisdragers' en andere sectoren.	2016 – 2017	Ondertekenaars Drentse Deal	Innovatie versnellen en verbreden, verder kijken dan eigen capaciteiten.
Lidmaatschap Vereniging De Stroomversnelling (opgericht 11 maart 2015).	2016-2020	Provincie Drenthe en div. partners	Met het omvangrijke netwerk en de talrijke informatiebronnen van de Vereniging Stroomversnelling wordt voorzien in de informatiebehoefte van alle belanghebbenden c.q. teams binnen de expeditie.
Martpartijen betrekken en (stimu)leren om duurzaam én betaalbaar te gaan bouwen en om daarbij garanties te kunnen leveren.	2016 - 2017	Provincie Drenthe	Een alliantie van betrokken en betrouwbare marktpartijen.
Voorbeelden 'energieneutraal wonen' tastbaar maken voor particuliere woningeigenaren.	Voorjaar 2017	Ondertekenaars Drentse Deal i.s.m. Particulieren	Duurzame huizenroute Drenthe.
Renoveren van bestaande woningen naar energieneutraal, waaronder 'Nul Op de Meter'.	2017 - 2020	Ondertekenaars Drentse Deal	Prestatieafspraken over aantallen NOM gerevoveerde woningen in 2020.
Ontwikkelen van 'Zero Ready' aanpak: in stappen naar een energieneutrale woning.	2017	Ondertekenaars Drentse Deal	Elke partij weet welke stappen bijdragen aan een uiteindelijk energieneutrale woning.
De 'Expeditie naar energieneutraal wonen in Drenthe' onderweg naar het Tussenkamp.	Gereed 2020	Ondertekenaars Drentse Deal	Elk Drents huishouden heeft in de periode 2016-2020 € 1.800 op de energierekening bespaard
Evalueren en nieuwe afspraken maken.	2020	Ondertekenaars Drentse Deal	Een routekaart naar het tweede tussenkamp > 2025.
Drentse woningen niet meer afhankelijk van fossiele energiebronnen.	2040	Ondertekenaars Drentse Deal	Drentse woonomgeving energieneutraal: onafhankelijk van fossiele bronnen.

FINANCIËN

De Provincie Drenthe stelt vanuit de Investeringsagenda voor de jaren 2016 tot en met 2019 een bedrag van € 6.500.000 beschikbaar voor de 'Expeditie Energieneutraal Wonen Drenthe'. In potentie kunnen we tot en met 2020 dus met deze provinciale middelen € 400 miljoen lostrekken. Wij willen – in sommige gevallen met externe partijen – een aantrekkelijk aanbod regelen en voor iedere Drentse woningeigenaar een toegankelijke financiering bieden.

VEEL GELD, VEEL MOGELIJKHEDEN

Gemiddeld verbruiken huishoudens aan energie € 150 per maand, dus € 1.800 per jaar. De ca. 211.500 huishoudens uit Drenthe brengen daarmee jaarlijks bijna € 400 miljoen naar de grote energiebedrijven.

Wanneer we met de 'Expeditie Energieneutraal Wonen Drenthe' ons gezamenlijk inzetten voor een verlaging van de maandelijkse energierekening van alle Drentse huishoudens met € 30, oftewel € 360 per jaar, betekent dat er voor de Drentse economie jaarlijks een bedrag van ruim € 76 miljoen beschikbaar komt in Drenthe.

Tot 2020 dus een bedrag van circa € 380 miljoen.

Trekken we de expeditie door naar 2040, dan gaat het om een bedrag van bijna € 10 miljard!

Dat geld willen we ombuigen naar:

1. Het verlagen van woonlasten voor bewoners.
2. Investerings in energiebesparende maatregelen en duurzame energieopties voor Drentse woningen, met een focus op Drentse bedrijven en werkgelegenheid.

Het bedrag van € 6.500.000 uit de Investeringsagenda zetten we als volgt in:

- € 2.250.000 als ‘reserveopvang² revolverend financieren’ met als doel € 15 miljoen aan revolverende middelen in te kunnen zetten, zodat het voor bepaalde categorieën particuliere woning-eigenaren haalbaar(der) wordt om een laag-rentende lening af te sluiten om te investeren in het verbeteren van de energie-efficiëntie van hun woning;
- € 4.250.000 voor stimulerings- c.q. innovatiesubsidies (aanvullend op bestaande regelingen, o.a. EFRO, Interreg) en procesondersteuning. Ook wordt een deel van deze middelen ingezet om een lagere rente (max. 1,5%) te realiseren binnen het Nationaal Energiebespaarfonds (NEF) en om een ‘Provinciaal Waarborgfonds Drenthe’ in te zetten om het voor externe financiers minder risicovol te maken te investeren in omvangrijke NulOpDeMeter-renovaties van appartementencomplexen (VvE-en). Daarnaast worden de op de teams ‘Particulieren’ en ‘Markt’ gerichte communicatie-plannen uit deze middelen gefinancierd.

REISGIDS

Door middel van een ‘Reisgids’ (menukaart) krijgen de verschillende versnellingsteams in de ‘Expeditie naar Energieneutraal Wonen in Drenthe’ in één oogopslag een beeld voorgeschoteld van welke middelen (belangrijk onderdeel van hun uitrusting) zij gebruik kunnen maken om over 5 jaar structureel een lagere energierekening te realiseren.

De reisgids is als het ware een menukaart waar particulieren in verschillende gangen hun diner kunnen samenstellen. De duidelijk leesbare reisgids wordt samen met verschillende partijen de komende maanden uitgewerkt. De 3 focusgebieden uit de Energieagenda 2016-2019, ‘Bewust doen’ (communicatie), ‘Meters Maken’ (met stimuleringsgeld) en ‘Innovatie’ (subsidiën), komen terug in deze gids.

² Binnen het “Kader Revolverend Financieren” van de Provincie Drenthe wordt een percentage van 10% risicoafdracht gehanteerd. Het risicoprofiel voor particuliere woningeigenaren die een lening aangaan wordt hoger ingeschat. Afgesproken is een percentage van 15% te hanteren.

